

Протект

„Изграждане на мултидисциплинарен капацитет за превенция и защита на децата от насилие“

Съфинансирано от
Европейския съюз

Програма ERICA

Модул 5: Инструменти за оценка на риска

Съфинансирано от
Европейския съюз

Работа с инструменти за оценка на риска: цели и задачи

Цели:

- Да се запознаете с оценката на риска от насилие над деца и с някои от разпространените инструменти за оценка.
- Да можете да използвате лесно достъпен (опростен) инструмент за оценка на потребностите на семейство, основан на международни изследвания за ранно идентифициране и превенция на рискове от насилие над деца в семейството.

Задачи:

- Да разберете значението на използването на стандартизирани инструменти, базирани на знания, в превенцията на насилието над деца
- Да придобиете умения за използване на **контролния списък за семейните нужди**
- Да формирате и планирате идеи за междуведомствено сътрудничество, които се основават на нуждите от подкрепа на семейството, установени чрез контролния списък на семейните нужди.
- Да придобиете умения как в онлайн среда да се направи оценка на рисковете, свързани с насилието над деца и на семейните потребности

Работа с инструменти за оценка на риска

Практическо занимание

Рисунки на дете и родител

Защо ни трябва оценка на риска за насилието над деца?

- Насилието над деца е многоизмерно понятие и включва научни знания от различни дисциплини. Рисковете за насилие над деца в семейството са широко признати.
- Като професионалисти често усещаме, че нещо в семейството не е наред, но не знаем откъде да започнем и как да се справим с тези деликатни ситуации точно и деликатно.

Съфинансирано от
Европейския съюз

За какво не са предназначени инструментите?

Няма инструмент за оценка на риска, който може директно да установи насилие над деца. Независимо от това, инструментите ни дават ориентир за проблема с насилието над деца, като използваме най-добрите налични научни знания.

Съфинансирано от
Европейския съюз

Защо се нуждаем от инструмент за оценка на риска на насилието над деца?

- Инструментите за оценка на риска ни помагат да идентифицираме възможните рискове за насилие и рискове в семейството. Те ни дават възможност да реагираме в случай на тревожна ситуация и да започнем сътрудничество със семейството, за да разберем повече за неговите нужди от подкрепа.

Кой оценява?

- **Самооценка на родителя или полагащия грижи**

Доказано е, че когато **самите родители или полагащи грижи** попълват анкети или съобщават **доброволно** за поведения, които могат да се смятат за форма на насилие или пренебрегване, се откриват **повече случаи** на насилие над деца, отколкото в случаите, когато информацията се подава от професионалисти. Инструмент ICAST за родители:

https://drive.google.com/file/d/1rRqAVnc9ULFGhvMrvemCWEAypJFWCGJo/view?usp=drive_link

- **Самооценка от деца и юноши**

Например, Международния инструмент за скрининг на насилие – версия за деца (ICAST-C), чрез който юношата оценява степента на насилие в рамките на определен период от време.

https://drive.google.com/file/d/1YjWRdvMLTHVWYJhBI7ZqPLbi2QmIPCf8/view?usp=drive_link

Професионалистът е експерт в използването на инструменти, познанието за насилие над деца и междуведомственото сътрудничество

Съфинансирано от
Европейския съюз

Първична, вторична и третична превенция на насилието над деца:

- **Първичната превенция** е насочена към всички родители. Тя се фокусира върху укрепването на вярванията, практиките и условията в общността и културата (без оценка).
- **Програмите за вторична превенция** са насочени към родителите, при които има риск от насилие над деца (оценка въз основа на установени рискови фактори).
- **Третичната превенция** е насочена към родителите, след настъпило насилие над деца и има за цел предотвратяване на повторната поява на насилие (оценка дали детето трябва да бъде изведено от семейството; оценка на ефективността на интервенциите; прогнози за повторна поява на насилие).

Съфинансирано от
Европейския съюз

Необходимост от стандартизирани и валидни инструменти

Съществуват различни методи за оценка на насилието над деца:

Прогнозни оценки (actuarial assessments) използват статистически методи за прогнозиране на бъдещо насилие над деца, за да се определи спешността и интензивността на интервенцията.

Те разграничават случаите с висок и нисък риск, но са с ограничени възможности, тъй като не идентифицират всички рискови фактори, необходими за планиране на интервенцията.

Пример за инструмент за прогнозна оценка: BRIEFCAP

- Използва се за вторична и третична превенция.
- Кратка версия на валидирания инструмент "Потенциал за злоупотреба с деца"
- Той измерва риска от физическо насилие над деца от гледна точка на родителите.
- Подскаки на риска: Дистрес, Семейни конфликти, Ригидност, Щастие, Чувство за преследване, Самота и Финансова несигурност (25 елемента)

Съфинансирано от
Европейския съюз

Инструмент ICAST на Международното общество за предотвратяване на злоупотреба с деца и negliжиране

(приложен въпросник за родители на български към пакета на модул 5)

- Използва се като аналитичен инструмент за третична превенция, основан на статистика
- ICAST е инструмент за скрининг на насилието над деца за "систематично събиране и сравняване на данни в различни култури, във времето или между изследователски групи за събиране на данни за степента и дълбочината на насилието над деца".
- Насочен към лица, полагащи грижи, и към деца и юноши на възраст 11-18 години ICAST-S е версия за деца съдържащ 38 елемента; ICAST е версия за родители, съдържащ 34 елемента.
- Предлага се на 20 езика.

За родители:

https://drive.google.com/file/d/1rRqAVnc9ULFGhvMrvemCWEAypJFWCGJo/view?usp=drive_link

За деца: https://drive.google.com/file/d/1YjWRdvMLTHVWYJhBl7ZqPLbi2QmlPCf8/view?usp=drive_link

Съфинансирано от
Европейския съюз

Клиничната оценка се основава на преценката на професионалист или експерт, който комбинира и претегля информацията по субективен начин.

- Съществуват неструктурирани и структурирани инструменти за клинична оценка.
- Обърнете внимание, че неструктурираната клинична оценка е широко призната за погрешна и много инструменти за клинична оценка се използват непоследователно в практиката и водят до неподходящи клинични решения и произтичащи от тях неоправдани действия.
- Въз основа на налични данни, за да бъде разпознато насилието над деца, се препоръчва специалистите, работещи с деца, да бъдат бдителни за клиничните признаци на насилие и свързаните с тях рискови фактори.

Съфинансирано от
Европейския съюз

Оценка на потребностите

Оценката на потребностите включва професионалистите и членовете на семейството във вземането на решения и планиране на подкрепата, увеличаване на партньорството и ангажираността на родителите.

- Съществува необходимост от структуриран и валидиран леснодостъпен инструмент, който да обхваща всички рискови фактори за насилието над деца и може да се използва от специалистите и семействата.
- Има нужда от безплатен, межкултурен и чувствителен инструмент

Съфинансирано от
Европейския съюз

Оценка на потребностите

- Изключително важно е, като превантивна стратегия, да се направи ранен скрининг за насилие или потенциално насилие над деца, преди то да е настъпило.
- Оценката позволява ранни, подкрепящи интервенции по отношение на конкретната семейна ситуация.
- Оценката включва комплексно:
 - идентифициране на рисковите фактори за насилие над деца с помощта на основан на доказателства инструмент за оценка;
 - отчитане на рисковите и защитните фактори;
 - планиране на интервенция или подкрепа;
 - навременна оценка на ефективността на интервенцията или подкрепата.

Пример за инструмент за оценка на потребностите: Контролен списък за проверка на потребностите на семейството

- Това е инструмент, при който родителите правят самооценка на семейната ситуация.
- Предназначен е да се използва като контролен списък сред общата популация с цел превенция или като инструмент за ранно разпознаване.
- Целта му е ранно откриване на насилие над дете в семейството или рискове за насилие.
- Контролният списък за нуждите на семейството е в процес на валидиране.

Съфинансирано от
Европейския съюз

Контролен списък за потребностите на семейството

- Основава се на националното ръководство за ефективни интервенции за разпознаване на насилие над деца и свързаните с него рискове, разработено във Финландия. Съставено е въз основа на систематичен международен преглед на научни доказателства.
- Бинарна скала - „да“ или „не“
- Позволява съвместни разговори с родителя чрез открит диалог, воден от професионалисти.
- Онлайн приложението може да служи като източник за самопомощ на родителя (съдържа информация, основана на изследвания, информация за услуги и полезни връзки). *Помага на родителя да размисли върху настоящата ситуация – за себе си, за децата си и цялото семейство – и да идентифицира евентуална нужда от промяна или от ранна подкрепа.

** Бележка: Добре е да дадем информация за услуги и полезни връзки, релевантни за българските условия*

Контролен списък за потребностите на семейството

Първи раздел

Включва информация за
различните видове насилие

Знаете ли	
какво представлява малтретирането на деца	ИНФО
какво представлява физическото насилие над деца	ИНФО
какво представлява емоционалното насилие над деца	ИНФО
какво представлява сексуалното насилие над деца	ИНФО
какво представлява negliжирането на деца	ИНФО
какво представлява насилието от страна на интимния партньор или домашното насилие	ИНФО
какво може да причини разклащането на бебето	ИНФО

Контролен списък за потребностите на семейството

Трети раздел

Включва твърдения за рисковите фактори, свързани с

- родителите (1-15),
- със семейството (16-22)
- и с детето (23-28),
- както и основана на доказателства обратната връзка* за всяко твърдение

*Това са насоки и съвети от професионалиста по конкретните въпроси, дадени към родителя след, като е попълнил контролния списък за потребностите на семейството - намират се в Раздел VI на контролния списък, Приложение...

Раздел III Помислете за Вашата лична ситуация		Да	Не
1	Преживял/а съм насилие като дете.		
2	Преживял/а съм травматични ситуации като дете и не съм ги преодолял/а		
3	Понякога имам неточни очаквания за това какво трябва да бъде поведението на детето.		
4	Невинаги съм в състояние да контролирам непослушното държане на моето дете.		
5	Аз съм под 18 години.		
6	Нямам образование/имам само основно образование.		
7	Живея в стресиращо време.		
8	Ползвам субстанции като тютюн, алкохол или наркотици.		
9	Не зная каква е безопасната граница за употреба на алкохол в семейство с дете.		
10	Имам предистория на антисоциално поведение и/или криминални прояви.		
11	Изпитвам проблеми с менталното здраве, напр. депресия, чувство за безполезност.		
12	Трябва да ползвам многобройни здравни услуги за детето ми, защото детето ми често боледува.		
13	Изпитвам трудности да полагам грижи за базисните нужди на детето, напр. дентална хигиена, обща хигиена, обличане, здравословна храна.		
14	Изпитвам трудности да полагам грижи за базисните нужди на моето дете, напр. социална и емоционална подкрепа.		
15	Изпитвам трудности да полагам грижи за базисните нужди на моето дете, напр. посещение на училище, режим на сън.		

Контролен списък за потребностите на семейството

Четвърти и пети раздел

Включва твърдения за рисковите фактори, свързани с

- родителите (1-15),
- със семейството (16-22)
- и с детето (23-28),
- както и основана на доказателства обратната връзка* за всяко твърдение

*Това са насоки и съвети от професионалиста по конкретните въпроси, дадени към родителя след, като е попълнил контролния списък за потребностите на семейството - намират се в Раздел VI на контролния списък, Приложение...

Раздел IV. Помислете за ситуацията във Вашето семейство		Да	Не
16	Самотен родител съм/разведен-а		
17	Имам 3 или повече деца.		
18	В семейството ми има постоянни финансови проблеми и/или проблеми с безработица.		
19	Моето дете/деца са на 3 г. или по-малки.		
20	Чувствам се самотен/самотна и нямам достатъчно подкрепа от общността, близки и роднини, съпруг/съпруга.		
21	Преживял/а съм насилие от интимния партньор в дома.		
22	Детето ми е свидетел на насилие от интимния ми партньор или друг вид семейно насилие в дома.		
Раздел V. Помислете за ситуацията на Вашето дете			
23	Детето ми получи усложнения, свързани с бременността или раждането.		
24	Детето ми много плаче.		
25	Детето ми е диагностицирано със затруднение в развитието или хронично заболяване или има проблеми с емоционалното или социалното развитие.		
26	Детето ми често е непослушно, има трудно или дразнещо поведение.		
27	Детето ми има проблеми в училище или в детското заведение.		

19. Детето/децата ми са на три години или по-малко от три години. Вие се грижите и отглеждате много малко дете или имате няколко много малки деца на три години или по-малко. Може би сте наясно, че всеки има индивидуален темперамент, който по-късно се превръща в личност. Темпераментът е съвкупност от способности, склонности и стилове на реагиране, например активност, бавност, социалност, склонност към негодувание и раздразнителност. Бебетата могат да изразяват темперамента си като раздразнителни, но не могат да контролират реакциите си. Поради това бебетата и малките деца са най-крехки и беззащитни. Умореният или изтощен родител може да се разочарова и да изпитва неадекватност, ако бебето е много раздразнително и взискателно. Възможно е фрустрираният родител да е склонен да навреди на детето, когато се опитва да контролира раздразнението на бебето. Бебето или много малкото дете може да получи трайни наранявания за цял живот или дори да умре в резултат на насилие. Важно е да получите информация за темпераментите и техните различия (линк) и за безопасното боравене с бебето (линк). Ако имате някакви притеснения, моля, потърсете съвет или подкрепа от местния професионалист до вас, например медицинската сестра, личен лекар, социалния работник, учителя в детската градина или професионалист от доброволческа агенция, ако се съмнявате по някакви въпроси, свързани с детето или семейния живот, големи или малки. Ключът е да действате навреме, преди притесненията да се превърнат в скръб. Имате ли нужда от спешна помощ? Обадете се или се свържете с (номер или връзка) Известно е, че заедно с употребата на наркотични вещества от родителите, ниската социална подкрепа и младата възраст на детето правят значителен риска от повторно малтретиране на деца. Ето защо е важно да проведете съвместен разговор в рамките на членовете на семейството и да разберете как бихте могли да си помогнете взаимно. Професионалистите от общността в социалната и здравната сфера също ще ви помогнат.

ДЕЙНОСТ: Онлайн версията да бъде въведена чрез връзка от учителя или да бъде тествана от обучаваните.

* това са насоки и съвети от професионалиста по конкретните въпроси, коментирани с родителя, след като е попълнил контролния списък за потребностите на семейството – намират се в Раздел VI на контролния списък, Приложение...

Групова дейност: Как да започнем разговор?

Представете си случаи:

- родител/и, които са преживели насилие в детството си;
- родители, които имат проблеми с психичното здраве;
- семейство с един родител;
- липса на социална подкрепа;
- раздразнително дете.

Помислете заедно как да започнете и поддържате разговора с родителя. (10 мин.)

Как да задавате въпроси - примери

- **Като дете съм преживял/а насилие:** *Бихте ли искали да опишете какъв вид насилие сте преживели?*
- **Преживях травмиращи събития като дете и не мога да ги преодолеея:** *Можете ли да опишете събитията, които не можете да преодолеете. Получавате ли помощ от във връзка с това притеснение? Замисляли ли сте се какъв вид подкрепа би ви помогнала при това притеснение?*
- **Страдам от проблеми с психичното здраве, например депресия или чувство за безполезност:** *Можете ли да опишете повече за вашето страдание? Получавате ли помощ от някого във връзка с това притеснение? Замисляли ли сте се какъв вид подкрепа би ви помогнала при това притеснение?*
- **Живея в стресиращи времена:** *Можете ли да опишете повече за вашия стресиращ живот или събития? Кой помага на Вас или на двамата родители в грижите за децата и в ежедневните задачи?*
- **Чувствам се самотен/самотна и не получавам достатъчно подкрепа от общността, роднините, приятелите или съпруга/съпругата:** *Опишете самотата си в ежедневието. Опишете какъв вид подкрепа ви липсва. Какви неща или подкрепа желаете да получите в живота си, за да сложите край на самотата си? Какво си пожелавате, как би могло да се подобри положението на вашето семейство? Какво, какви неща биха подобрили живота ви и биха го направили по-щастлив?*
- **Детето ми често е непослушно, лошо се държи, трудно или раздразнително** ☐ *Можете ли да опишете ситуацията, в която се сблъсквате с непослушание, лошо поведение, трудно или раздразнително дете? Как се проявява детското непослушание и т.н. във вашето ежедневието? По какви начини сте се опитвали да разрешите тези трудни ситуации? Получавали ли сте помощ за подкрепящо родителство от извън семейния кръг / от семейния ви кръг / от вътрешния кръг?*

Групова дейност: помислете за идеи за ранни интервенции или междуведомствено сътрудничество (5 мин.)

Някои примери:

- Предоставяне на информация в устна и писмена форма: *Какво представлява насилието над деца?*
- Даване на конкретни насоки или консултиране: *Как да се включим в курс за родители в същата житейска ситуация*
- Указания за налични услуги за семейството в критична ситуация: *Насоки за отглеждане на деца или за семейни отношения*
- Свързване на родителя с други специалисти: социален работник, психолог, семеен терапевт, семеен работник и др. Представете ги с имена: *"Нека се обадим на Лина, тя знае по-добре как да ви помогне с това притеснение".*
- Посещения по домовете: *Практическа оценка и насоки в домашна среда*
- Намиране на "добри практики" на интервенции

Прилага

високи етични стандарти,
утвърждава подхода за правата
на детето и равенството между
половете.

Ellonen N., Rantanen H., Lepistö S., Helminen M. & Paavilainen E. (2019) The use of the Brief Child Abuse Potential Inventory in the general population in Finland. *Scandinavian Journal of Primary Health Care* **37**(2), 249-255.

Eriksson E & Arnkil T. (2009 г.) "Да заемеш с грижите си" - наръчник за ранни диалози. 1st ed. Guide no. 60 на Центъра за социални и здравни изследвания и развитие (STAKES), Национален институт за здраве и благосъстояние. Достъпно на английски език: <https://kirjakauppa.thl.fi/sivu/tuote/taking-up-one-s-worries/45416>

HOTUS. Фондация за сестрински изследвания. <https://www.hotus.fi/?lang=en>

ISPCAN 2020. Международно дружество за превенция на злоупотребата с деца и пренебрегването им. Инструменти за скрининг на злоупотребата с деца ICAST; Онлайн <https://www.ispcan.org/learn/icast-abuse-screening-tools/>

McTavish JR., Gonzalez A., Santesso N., MacGregor JCD., MacKee C & MacMillan HL. (2020) Идентифициране на деца, изложени на малтретиране: (1) Заключение на Съвета на ЕС: "Малтретиране на деца: актуализация на системния преглед". *BMC Pediatrics* **20**,

113. Онлайн: <https://bmcpediatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12887-020-2015-4>

Meinck F., Boyes M., Cluver L., Ward C., Schmidt P., DeStone S. & Dunne M. (2018 г.) Адаптиране и психометрични свойства на инструмента ISPCAN Child Abuse Screening Tool за използване в проучвания (ICAST-Trial) сред южноафрикански юноши и техните първични настойници. *Child Abuse & Neglect* **82**, 45-58.

Milner S. & Crouch J. 2017. Оценка на риска от физическо насилие над деца: Оценки на родителите и семейството. Campbell J.C. & Messing J.T. (eds.) *Assessing dangerousness - Domestic violence offenders and child abusers* (Оценка на опасността - извършители на домашно насилие и деца, които злоупотребяват с деца). 3rd ed. New : "Насилие над деца": Springer, 55-88. CAPI Online: <https://www.parinc.com/Products/Pkey/35>

Ondersma S, Caffin M, Mullins S, LeBreton J. (2005 г.) Кратка форма на Инвентаризацията на потенциала за злоупотреба с деца: Разработване и валидиране. *JCCAP* **34**, 301-11.

Paavilainen E. & Flinck A. (2015) Клинично ръководство: Ефективни методи за идентифициране на малтретиране на деца в социалната и здравната . Фондация за изследвания в областта на медицинските сестри. Достъпно на английски език: <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/maltreatment-hs-sum-eng.pdf>

Полезни източници на информация

Runyan D., Dunne M., Zolotor A., Madrid B., Jain D., Gerbaka B., Meinck D., Andrevia-Miller I., Kasim M., Choo W., Isaeva O., Macfarlane B., Ramirez C., Volkova E. & Yossef R. (2009) The development and piloting of the ISPCAN child abuse screening tool-Parent version (ICAST-P). *Child Abuse & Neglect* **33 (11)**, 826-832.

Stoltenborough M., Bakermans-Kranenburg M., Alink L. & Ijzendoorn M. (2015 г.) Разпространение на малтретирането на деца по света: Преглед на поредица от мета-анализи. *Child Abuse Review* **24**, 37-50.

Talvio M. & Klemola U. (2017) *Toimiva vuorovaikutus*. Bookwell Digital, Juva: PS-kustannus.

Tamski E.L. & Huotari A. (2015) *Tammenterhon tarinoita. Perhevalmentajan työkirja*. Mikkeli: Porstua.

Van der Put C., Bouwmeester-Landweer M., Landsmeer-Beker E., Wit J., Dekker F., Kousemaker N. & Baartman H. (2017a). Скрининг за потенциално малтретиране на деца при родители на новородено бебе: The predictive validity of an instrument for early identification of parents at risk for child abuse and neglect (IPARAN) *Child Abuse & Neglect* **70**, 160-168.

Van der Put C., Assink M. & Boekhout van Solinge N. (2017b). Predicting child maltreatment (Прогнозиране на малтретирането на деца): Мета-анализ на прогностичната валидност на инструментите за оценка на риска. *Child Abuse & Neglect* **73**, 71-88.

Виготски Л. С. 1982. *Ajattelu ja kieli* (Мисъл и език). Espoo: Weilin+Göös.

Yoon S., Speyer R., Cordier R., Aunio P. & Hakkarainen A. (2020 г.) Систематичен преглед за оценка на психометричните свойства на инструменти за докладване на детето от родител или настойник Част I: Валидност на съдържанието. *Trauma, Violence & Abuse*, 1- 19.